TATIANA BOTNARU
Institutul de Filologie
(Chişinău)

TRADIŢIE ŞI MODERNITATE ÎN CREAŢIA LUI GEORGE MENIUC

Abstract

In the present article the author attempts to make a deep analysis of G. Meniuc's creation via aesthetic principles. The image of a devastated interior from his first poetry book comes to outline some artistic concerns which oscillate between tradition and modernity, having some openings to existentialist meditations of reflexive colour. G. Meniuc revives his writing from an aesthetic principle demonstrated through widening its spiritual and human horizons, through re-discovering of artistic consciousness oriented to universalization of values.

Opera artistică a lui G. Meniuc, autor de o certă originalitate, prin însăşi existenţa sa, depăşeşte canoanele perioadei în care a activat şi se înscrie în albia unor căutări notorii, a unor semnificaţii artistice proprii unui veritabil talent. Afirmat în literatură la o răscruce a istoriei, ,,printre florile de pârloagă" a Basarabiei, acolo în ,,cartierul de jale străbătut", G. Meniuc reflectă destinul unei generaţii, care făcând abstracţie de vicisitudinile timpului istoric, revine ,,la uneltele" sale, ca să promoveze valorile general-umane, să-şi menţină universul artistic în tiparele spiritualităţii autohtone.

Timpul smulge filele de calendar, care se călătoresc vertiginos şi se mistuie în neuitare, bătrânul Cronos mai aşază la piedestalul memoriei câte o filă îngălbenită de carte, stelele sclipesc şi se topesc haotic pe bolta cerească, pentru ca dincolo de această profundă dramă existenţială să vibreze versul poetului.

La fel ca şi M. Sorescu, G. Meniuc vine să circumscrie în contextul literar al timpului ,,o diversiune literară" [1, p. 728]. Imaginea interiorului răvăşit din primul său volum de versuri avea să proiecteze chiar de la bun început nişte preocupări artistice, care oscilează între tradiţie şi modernitate. Având deschiderea spre dezvăluirea unor parabole de o coloratură reflexivă, marcată de lumini şi umbre, de întrebări şi taine existenţiale, poetul reuşeşte să profileze conturul unui naufragiu sufletesc, redat cu beatitudinea unei intuiţii misterioase, cum o fac de cele mai multe ori simboliştii:

Deasupra, bulgări fosforescenţi au să cadă,
Ca la nunta ciobanului din baladă.
(*Naufragiu*)

Trăirea metafizică se reconstituie într-un spaţiu al dualităţii, în care autorul adoptă o atitudine filozofică specifică faţă de realitate. Neliniştea eului liric survine ca urmare

BDD-A6943 © 2010 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-14 00:04:43 UTC)

a confesiunii interioare şi îşi găseşte expresie într-o tonalitate reflexiv-meditativă, cu nuanţe profund elegiace. Elementul mitic se profilează din interior şi transpare prin noutatea stilului modern, prin tendinţa de a orienta preocupările sale artistice spre chintesenţa unei mitologii străvechi, redimensionate în motive şi dimensiuni simbolice.

La fel ca şi confraţii săi de generaţie, G. Meniuc este orientat spre nişte confesiuni meditative, cu profunde nuanţe elegiace, iar figuraţia mioritică se concentrează într-o sinteză de ritual, devine un semn „al nemuririi dacice" [2, p. 172]. Rezonanţele tragice conjugate cu resemnarea sunt înlocuite treptat prin nişte implicaţii de factură baladescă, cu largi spaţii de deschidere către ancestral. Şi dacă ceremonia nupţială din străvechea baladă populară se transformă într-o „liturghie cosmică", cum o defineşte M. Eliade, scrierile poetice de mai târziu, printre care şi cele semnate de G. Meniuc, pretind a rămâne drept nişte ecouri ale acestei „liturghii", demonstrând totodată că drama omului pus faţă-n faţă cu veşnicia nu s-a consumat, dar rămâne să dăinuie, să amintească mereu de senina integrare în natură, un fenomen atât de firesc ca şi succesiunea anotimpurilor, a generaţiilor, ca şi curgerea ireversibilă a timpului şi apropierea ceasului final, aşa cum mărturiseşte în stilul său atât de caracteristic G. Bacovia, acest mare poet elegiac al secolului XX:

Cu steaua care s-a desprins,
Cu pietre acum în haos –
Inima poate s-a stins
Spre veşnicul repaos.

Ca mâini şi-a noastră va cădea
În strălucita veşnicie
Cine-o cătă mâhnit spre ea?
Vai, nimeni…cine ştie!
(G. Bacovia. *Ca mâine*)

Este o interogaţie hamletiană, cu adânci ecouri în mitul mioritic, la care vor reveni ulterior poeţi din diferite generaţii şi structură artistică diversă. L. Blaga se va contopi cu strălucirea austeră a luminii în unduirea frunzelor de gorun, căruia îi va mărturisi printr-o confesiune de solitudine nostalgică, asemenea păstorului din baladă:

„…Şi mut
ascult cum creşte-n trupul tău sicriul,
Sicriul meu,
cu fiecare clipă care trece…"
(*Gorunul*)

Şi Bacovia, şi Blaga au oferit o perspectivă în vederea preluării unui principiu estetic, ei au încercat să dezvăluie o realitate conceptual-artistică pentru operele mai multor scriitori, la care sub o formă sau alta sentimentul mioritic devine o realitate vie şi pregnantă. Versul lui Bacovia, de factură oximoronică, înfăţişează o stare de sfâşiere lăuntrică, el întrevede nişte contururi imateriale, unde imaginea de prefigurare mioritică „nu cunoaşte fantasticul propriu-zis" [3, p. 45], dar înfăţişează nişte stări existenţiale de limită. Aceasta îl determină pe T. Codreanu de la Huşi să depisteze în creaţia unor scriitori din Republica Moldova „un bacovianism epigonic" [4, p. 209] sau „bacovianism în oglindă" [4, p. 209], fenomen ce-şi găseşte explicaţie nu numai prin prezenţa unor afinităţi intertextuale. Apropierea de Bacovia, după cum precizează în continuarea reflecţiilor sale

BDD-A6943 © 2010 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-14 00:04:43 UTC)

cercetătorul respectiv, se realizează în plan transcendental, când ,,universul bacovian este golit de aparent" [4, p. 209] şi oferă autorilor din diferite generaţii ,,un reper în Absolut" [4, p. 209], adică sunt intuite nişte modele de revigorare estetică.

G. Meniuc anticipează venirea morţii drept un proces de trecere a materiei prin ,,magma zbuciumată", ca o necesitate dialectică. Murmurul izvoarelor şi foşnetele pădurii, chemarea câmpiei împodobită ,,de soare, fluturi şi de ierburi noi" amplifică spectacolul dăinuirii mioritice, de unde depistăm sensul mişcării, al continuităţii. E ceea ce M. Muthu numeşte ,,poezie a interioarelor" ori ,,a resemnării" [5, p. 86] cu o vastă sferă de circulaţie în literatura universală şi, în acelaşi timp, prezentă şi în lirica lui G. Meniuc.

Calea pe care o parcurge eroul lui G. Meniuc de la rezonanţele tragice ale ,,naufragiului" sufletesc până la solitudinea mioritică din *Balada şarpelui de casă* îi permite să valorifice noi zone ideatice, să dezvăluie stări sufleteşti deosebite. *Balada şarpelui de casă* este inspirată din numeroasele credinţe şi toteme, ce vizează rolul protector al unor simboluri şi arhetipuri mitice. Semnificaţia magică a acestora, deţine o funcţie de mediere a situaţiilor dramatice, se condensează în efluviul unui lirism reconfortant:

Nu uitaţi şarpele de sub talpa stânei,
El veghează asupra turmei, în luncă.
Şi cârligul, bâta cioplită frumos
Cu cap de balaur, la capăt întors.
(G. Meniuc. *Balada şarpelui de casă*)

Într-un *Dicţionar de simboluri literare*, M. Ferber încearcă să interpreteze acest arhetip mitic şi printre multiplele semnificaţii ce i le atribuie şarpelui este şi acela de ,,simbol al eternităţii, simbol al veşniciei" [6, p. 271]. ,,Marele Şarpe Veşnicia", o metaforă din *Daimonul lumii* [7, p. 272], este dirijată de o logică mitică interioară şi ar mai putea simboliza ,,corespondentul din natură al omului şi depozitarul mitologic al soartei sale" [8, p. 99]. Într-un fel, el ar putea fi raportat la mitul mioritic prin acel ansamblu de orientări stilistice şi concentrare a reflecţiei lirice, fiind contaminat ,,cu specifice accente ale unui anumit sentiment al destinului" [9, p. 125].

Arhetipul şarpelui este prezent în mai multe opere semnate de G. Meniuc. În poezia *Sub cer* ,,se despleteşte părul ca şerpii pe jos, în furtună", ca să se dizolve ,,într-o emoţie universală," iar ,,crengile au febră ca şerpii-n asfinţit." La un anumit moment, pare că întreg universul este invadat de şerpi, ca în cele din urmă autorul să contureze o stare de coşmar existenţial:

Tot pământul a înnoptat de privirea lor,
Toată pădurea e plină de şerpi.
Crengile se zbat, şoptesc, înţeapă şi râd ca şerpii
Şi părul e şarpe. Şi vântul e şarpe.
(*Şerpii*)

Critica literară întrevede în situaţia poetică descrisă o primejdie, un avertisment în legătură cu ,,strecurarea nestăvilită şi periculoasă – prin lucruri – a Răului către Om" [10, p. 89]. Receptarea artistică a acestui fenomen poate fi interpretată prin prisma mai

BDD-A6943 © 2010 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-14 00:04:43 UTC)

multor puncte de vedere, care vor depăşi situaţia malefică prefigurată mai sus. Folcloriştii au încercat nu o singură dată să explice simbolismul şarpelui şi să-l încadreze în „graniţele dintre materie şi spirit" [11, p. 180], să-l prezinte drept „o întruchipare a materiei primare, a pământului şi a apei, a amestecului dintre fenomenele naturii" [11, p. 180]. Mitologia şarpelui aprofundează o tematică complexă, găsindu-şi expresie într-o polaritate existenţială specifică, ne orientează spre nişte simboluri arhetipale apropiate de „viziunea prin suflet a unui fenomen primar" [12, p. 35]. În ultimă instanţă, toposul şarpelui reflectă o realitate fabuloasă, se impune prin necesitatea de a explica originea fenomenelor din natură, este imboldul spre sâmburele germinatoriu al universului.

Ghidat de o experienţă expresionistă, G. Meniuc creează o zonă arhetipală cu semnificaţii magice şi conotaţii mitice individualizatoare. Chiar şi elementele celeste capătă asociaţia unui şarpe:

Şi luna atârnă ca un şarpe fermecat,
Şi valea e plină de şerpi, şi drumurile,
Şi o stea a căzut ca o coadă de şarpe…
(*Şerpii*)

Reprezentările mitice se coagulează printr-un joc al imaginaţiei simboliste, ceea ce-l determină pe autor să surprindă toposul şarpelui drept un mediator dintre cer şi pământ. Diferenţele de funcţionalitate şi iniţiere mitologică prevăd nişte mutaţii interioare, care se produc în sfera imaginarului. De aceea, simbolul mitic al şarpelui, în cele din urmă, capătă o încărcătură cosmică, el devine un simbol al forţelor cosmice, care influenţează în permanenţă universul.

Balada şarpelui de casă este o scriere de inspiraţie mitică, în care „cel nelumit, nescos la nuntă", „astrucat, îngropat în câmpia largă", este încadrat într-un „salt ontologic" cauzat de un ritual magic [6, p. 187]. Are loc esenţializarea unor stări sufleteşti cu deschidere spre o problematică complexă, în conformitate cu un stereotip de credinţă populară binecunoscut. Poetul explorează înţelesurile filozofice ale mioriticului şi creează un sistem de simboluri tradiţionale de o nuanţă specifică. Trecând peste aspectul de suprafaţă a fiinţării lui pământeşti, drama existenţială a omului este plasată într-o lume selenară, superioară în esenţa ei. El este ocrotit de stihiile naturii, de „raza soarelui" ce se identifică cu ochii şarpelui, aşa cum ne sugerează un text baladizat, înregistrat într-un context etnologic din regiunea Odesa:

Colo-n vale într-o grădină
Se zăreşte o lumină, mumă,
Parcă-i raza soarelui, măi,
Dar nu-i raza soarelui,
Ci sânt ochii şarpelui, mumă
[13, p. 43]

Recuperarea straturilor mitice are loc la G. Meniuc în funcţie de caracterul arhetipal al imaginilor folclorice şi oscilează de la viziunea mitică spre cea metafizică, spre o concepţie de miezul filozofiei populare. Privirea iniţiatică a şarpelui este „raza" prelinsă „din ochii lui înţelepţi" peste „numele meu de mocan, pe care/ Soarele l-a scris, ploile l-au plâns". Sunt dezvăluite noi dimensiuni ale cunoaşterii umane, unde legătura dintre om

BDD-A6943 © 2010 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-14 00:04:43 UTC)

şi univers se manifestă într-o procesualitate infinită. Viziunea modernă a versului, ţinuta intelectuală şi metafora elegantă aprofundează sensibilitatea unui temperament viguros, de o înaltă ţinută artistică.

Expresie a unei vaste culturi scriitoriceşti, poezia lui G. Meniuc din anii ’60-’80 asimilează deopotrivă atât elementele livreşti, cât şi cele din tezaurul spiritualităţii autohtone. Universal creaţiei sale se condensează în bogăţia de gândire şi simţire românească, înţelepciunea poporului, concepţia despre perenitatea mitului său existenţial. G. Meniuc îşi revigorează lirismul din perspectiva unei noi viziuni estetice, manifestată prin lărgirea orizonturilor ei spirituale şi general-umane, prin regăsirea unei conştiinţe artistice cu orientare spre universalizarea valorilor. El creează o poezie care pe măsura avansării sale în timp, prin democratizarea mijloacelor de investigaţie, prin amplificarea valorilor şi semnificaţiilor estetice, le substanţializează, le trece îndelung prin substraturile creativităţii populare. Reprezentările folclorice de diferite nuanţe, baladeşti, mitice, de cântec sau colindă, au menirea să imprime o anumită nuanţă, un anumit colorit metaforei, expresiei poetice, ele amplifică de pe poziţia unor noi criterii valorice căutările de fond şi formă, stilizarea motivelor lirice. ,,Rădăcinile creaţiei lui G. Meniuc, scrie academicianul M. Cimpoi, stau înfipte adânc în colinde şi balade, în reprezentările populare” (adică în arhetipurile mitice), iar vârfurile ei le găsim înălţate semeţ ,,în aerul distins al culturii universale…” [14, p. 315].

Volumele de versuri *Vremea lerului*, *Versuri alese*, *Florile dalbe*, *Toamna lui Orfeu* confirmă justeţea aserţiunii de mai sus şi se prezintă drept nişte opere de sinteză, anunţă regăsirea de sine a lui Meniuc prin cultul artei adevărate.

Vremea lerului este timpul mitic încărcat de semnificaţia unui arc sacral, de nostalgică îngândurare în faţa vieţii. Este vremea meşterului din baladă, care încearcă să ,,reînnoade” firele întrerupte ale unui flux poetic interior, ca să se menţină în dimensiunile spaţiului matrice ,,între pământ şi cer, în uitare”, ,,un spaţiu etern” al viselor şi speranţelor creatoare intuite ,,prin cufundarea în el însuşi şi prin întâlnirea meditaţiei şi contemplaţiei interioare” [15, p. 1].

Florile dalbe este metafora ce determină sincronizarea lui G. Meniuc cu poezia universală, dar şi cu sugestia mitică din colindele străvechi. Odată ce *Florile răului* de Baudelaire se impun printr-o antinomie mitică, ceea ce-l determină pe eroul liric să coboare din ,,eternele grădini ale paradisului” în purgatoriul suferinţelor umane, G. Meniuc, din contra, printr-o dezinvoltură romantică, încearcă să profileze nişte acorduri domoale ale melosului popular:

Sculaţi, zorilor pe rouă,
Mânaţi oile împroor.
Sculaţi păsări mătăţele,
Ciripiţi pe crăcurele,
Sculaţi, ciute şi cerboane,
Iarba-i otova-n poiană…
(*Colind de băiat*)

Toamna lui Orfeu continuă experienţa artistică din *Florile dalbe*, indicând cu mai multă pregnanţă revigorarea spiritului poetic, relevă calea de suprapunere a surselor

BDD-A6943 © 2010 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-14 00:04:43 UTC)

de inspirație mitică cu resorturile poeticii moderne. Simbolul mitic al creatorului este recuperat dintr-o perspectivă insolită, el este artistul marcat de povara propriului destin, predispus sacrificiului prin creație. Mitul lui Orfeu devine o parte integrantă din concepția despre lume a scriitorului, un imbold creator pentru realizarea unor scrieri, ,,noțiunile tradițional-modern, împrumut-interpretare originală vor fi subordonate noii sinteze ca fapt artistic de neconfundat" [16, p. 495].

Fascinația mitului orfic din creația lui G. Meniuc este opus determinismului curent al vieții materiale, el este invocat de scriitor ,,pentru a spori expresivitatea propriilor idei, ca Blaga cu *Meşterul Manole*, Camus cu *Sisif* sau Freud cu *Oedip*" [17, p. 7]. G. Meniuc problematizează chipul artistului, îl ridică la rang de generalitate, de cunoaştere a adevărurilor primordiale. Predispus spre afirmarea propriei identități creatoare, eroul lui G. Meniuc este determinat de o ,,sfâşiere" lăuntrică, de o răvăşire sufletească. Astfel, într-o poezie din anii '80, autorul îşi revendică trăirile printr-o ambiguitate simbolică, iar prin invocarea iubitei pierdute într-un spațiu atemporal, are loc o dramatică căutare a sinelui creator:

Tu erai demult plecată în lume,
Grierii amuțiră şi ei în grădină,
În solitudinea nopții vedeam cum răsai,
Din iarbă, din aer, din valuri.
(G. Meniuc. *Toamna lui Orfeu*)

Revelația ideii poetice transpare subtil din asociațiile metaforice şi la fel ca la Şt. A. Doinaş are loc o redimensionare din interior a trăirilor şi aspirațiilor omeneşti:

Ah, întorcându-mă să te privesc,
Mă tem să nu te pierd, Euridice.
(Şt. A. Doinaş. *Orfeu*)

Aflați în căutarea ,,nenumitei sale iubite", dar omniprezentă în intuiția eroului liric, şi G. Meniuc, şi Şt. A. Doinaş se apropie într-un fel anume de crezul artistic al poetului german Novalis, care întrevede mesajul poeziei sale de dragoste prin aspirația către ideal. Astfel, după sugestia metaforică a lui Novalis, iubita-muză este ,,abreviația universului", iar universul selenar al cosmosului se identifică cu dimensiunile sufletului omenesc care devine ,,prelungirea iubitei mele". Dacă la G. Meniuc dispariția iubitei este sesizată prin nişte acorduri elegiace:

Ai plecat şi nu te-am mai văzut niciodată,
De atunci a pierit porumbelul,
a fugit cerbul, a dispărut şopârla,
Am murit şi eu,
Adică, nu cu totul, însă
Nu mai sânt ce-am fost.
Umblu pe pământ,
Precum drumeşte luna pe ape,
În căutarea ta…,
(G. Meniuc. *Văzul-nălucă*),

la Şt. A. Doinaş eroul liric îşi regăseşte iubita prin chemarea amintirii, care anihilează deosebirea dintre viață şi moarte:

BDD-A6943 © 2010 Academia de Științe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-14 00:04:43 UTC)

Cu lira mea te-am smuls din reci ţinuturi
Ecoul încă vămile-l compun,
Din aştri, ca o coadă de păun.
(Şt. A. Doinaş. *Orfeu*)

Identificarea eului creator cu muza pe care acesta o doreşte într-un moment de intensă fierbere sufletească mai poate fi înţeleasă ca o teamă a artistului de ceea ce se numeşte ,,criză a inspiraţiei". G. Meniuc doreşte să suprapună starea de nelinişte ce-o manifestă faţă de trecerea ireversibilă printr-un dor de tărâmuri necunoscute, în căutarea cărora îşi va menţine echilibrul:

Alergam şi eu, ca stâlpii de telegraf, înapoi,
Înapoi spre tine, văzându-te în gară,
Prin tufişurile aprinse de soarele roşu,
Prin ploaia ce-şi varsă lacrimile pe geam…,
De unde tu-mi fluturai din batistă.
(G. Meniuc. *Toamna lui Orfeu*)

Este, de fapt, o meditaţie despre curgerea dureroasă a timpului şi statornicia sentimentelor omeneşti, despre permanentizarea valorilor general-umane. Tentaţia căutării şi sentimentul mistuitor al iubirii imprimă poeziei un aer demonic, o reverie eminesciană. Versul lui G. Meniuc este despovărat de finalitate, devine în cele din urmă ,,o stare de sine şi în sine", pentru a exprima ideea de regăsire sufletească prin căutare. În felul acesta, autorul depăşeşte aspectul tragic al existenţei şi îşi înscrie incursiunile lirice la o nouă dimensiune mitică, acolo unde viaţa şi moartea, dragostea şi suferinţa, amurgul şi lumina se condiţionează reciproc. Mioritismul în deplină consonanţă cu fondul estetic al mitului orfic imprimă operei lui G. Meniuc un spirit modern, îi orientează preocupările artistice ,,spre veşnica rotire a meditaţiei" [18, p. 215]. în sfera artei veritabile, cu durată sigură în timp.

REFERINŢE BIBLIOGRAFICE

1. T. Roşca. *Revelaţie şi insolit în poezia lui M. Sorescu*// Literatura română postbelică. Integrări,
valorificări, reconsiderări – Chişinău: Tipografia Centrală, 1998.
2. Apud: E. Munteanu. *Motive mitice în dramaturgia românească*. – Bucureşti: Editura Minerva, 1982.
3. O. Papadima. *O viziune românească a lumii*. – Bucureşti: Saeculum, 1941.
4. T. Codreanu. *Basarabia sau drama sfîşierii*. – Chişinău: Prag 3, 2003.
5. M. Muthu. *Orientări critice*. – Cluj: Editura Dacia, 1972.
6. M. Ferber. *Dicţionar de simboluri literare*. – Chişinău: Cartier, 2001.
7. Apud: M. Ferber. *Dicţionar de simboluri literare*. – Chişinău: Cartier, 2001.
8. M. Coman. *Bestiarul mitologic al românilor*. – Bucureşti: Editura fundaţiei culturale române, 1996.

BDD-A6943 © 2010 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-14 00:04:43 UTC)

9. A. Hîncu. *Geneza Mioriței – mit şi realitate* // Revistă de lingvistică şi ştiință literară, nr. 5, 1993.
10. M. Dolgan. *Metafora poetică şi semnificațiile ei în poezia sovietică moldovenească*. – Chişinău: Ştiința, 1974.
11. I. Evseeev. *Dicționar de simboluri şi arhetipuri literare*. – Timişoara: Amarcand, 1999.
12. D. Bălăeț. *Eterna regăsire*. – Bucureşti: Cartea Românească, 1979.
13. A.A.Ş.M, 1968, nr. 178, Frecăței (Limanscoie) – Odesa, inf. Ana Bunulu, culeg. Gr. Botezatu.
14. Apud: George Meniuc. *Interior cosmic*. – Chişinău: Litera-Internațional, 2004.
15. Noemi Bomber. *Mit şi mitologie eminesciană* – Iaşi: Virginia, 1994.
16. D. Cesereanu. *Arghezi şi folclorul* – Bucureşti: Editura pentru literatură, 1966.
17. Henri Wald. *Laicizarea miturilor* // România literară, 1992, 12-18 august.
18. G. Ciompec. *Motivul creației în literatura română* – Bucureşti: Minerva, 1979.

BDD-A6943 © 2010 Academia de Științe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-14 00:04:43 UTC)